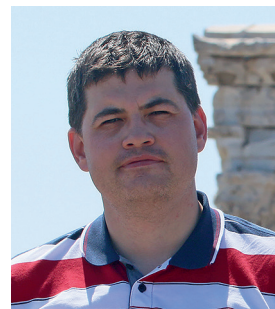

Par gulbju ligzdošanu Latvijas teritorijā 18.–19. gadsimtā: avotu analīze un interpretācija

RUSLANS MATROZIS,
matruslv@inbox.lv

Latvijas ornitoloģiskā bibliogrāfija – publicētie darbi par savvaļas putniem mūsdienu Latvijas teritorijā – ietver ap 10 000 dažādu avotu, no īsām piezīmēm plašsaziņas līdzekļos līdz zinātniskām monogrāfijām, kas publicētas 244 gadu laikā kopš Johana Fišera monumentālā darba par Vidzemes dabu (1778), kurš tiek uzskatīts par pirmo avotu mūsu faunistikā. Neapšaubāmi, šīm publikācijām ir dažāda informācijas ticamības pakāpe, daļā no tām ir kļūdas, kuras radušās, nepareizi nosakot sugas vai izmantojot nepārbaudītu informāciju no citiem avotiem. Domājams, visvairāk šādu neprecizitāšu ir senākajās publikācijās, kur dažādu dabas pētnieku zināšanas un pieredze putnu sugu atšķiršanā un sastopamībā bija samērā vājas. Turklāt publikācijām paredzētus rokrakstus visbiežāk pat nepārbaudīja citi speciālisti (redkolēģijas), retos gadījumos uz kļūdām norādīja pēc publikācijas, publicējot recenzijas. Tāpēc, pamatojoties uz mūsdienu zināšanām, vēsturiskos avotus pirms to citēšanas vajadzētu interpretēt, tai skaitā balstoties uz citu avotu analīzi un loģiku. Viens no šādiem piemēriem ir pretrunīgi vērtētās ziņas par gulbju ligzdošanu mūsdienu Latvijas teritorijā 18.–19. gs., kuras izanalizēšu šīkāk¹.

Publicētie avoti par gulbju ligzdošanu 18.–19. gadsimtā¹

Izskatot 172 ornitoloģiskus avotus par putniem mūsdienu Latvijas teritorijā², kuri publicēti šajos divos gadsimtos, tika atrastas piecas publikācijas, kurās ar visai minimālu aprakstu sniegta ziņas par gulbju ligzdošanu.

Pirmais un vissvarīgākais avots ir Jelgavas akadēmiskās ģimnāzijas profesora Johana Bēzeke (*Johann Beseke*, 1746–1802; Jelgavā strādājis no 1774. gada) grāmata par Kurzemes putniem, kurai viņš smēlis ziņas arī no savāktās putnu izbāžņu kolekcijas (Beseke 1792). Par gulbjiem sniegta šāda informācija (tulkojot no vācu valodas): “*Gulbis, A. cygnus. Tikai pirmajā gadā pelēka mugura un spārni. Kad viņam gads, viņš viscaur zīlbinoši balts. Tas ligzdo šeit,*

lielajos ezeros vai purvainajās vietās, īpaši Liepājas apgabala Papes ezerā un pie Durbes. Pēc Jāņiem jaunie un pieaugušie putni tiek nogalināti spalvu dēļ. Tos arī ēd, gaļa tomēr ir cieta, un pēc nodīrāšanas tai dažas nedēļas jāguļ etiķī.”

Otrais avots ir vācu dabaspētnieka Bernharda Meijera (*Bernhard Meyer*, 1767–1836) Nirnbergā publicēta grāmata par Līvzemes un Igaunijas putniem (Meyer 1815), kurā īsi aprakstītas divas sugas: ziemeļu gulbim atzīmēta ligzdošana Kurzemē, bet paugurknābja gulbim – ligzdošana Vidzemē.

Trešais avots ir poļu izcelsmes grāfa arheologa un dabaspētnieka Ādama Plātera (*Adam Plater*, 1790–1862) grāmata par Latgales un Lietuvas dzīvniekiem (Plater 1852), kurā viņš norāda trīs gulbju sugas; ziemeļu gulbim atzīmēta ligzdošana Lubānas ezerā, bet paugurknābja gulbim – ligzdošana Vidzemē un Latgalē, bet bez papildu ziņām.

Ceturtais avots ir vācbaltu olu kolekcionāra Hermaņa Gebeļa (*Hermann Goebel*, 1844–1910) raksts par Kurzemes putniem (Goebel 1873). Tajā viņš piemin paugurknābja un ziemeļu gulbju sugas, pirmajai ar piezīmi – ligzdo, jo viņa kolekcijā ir viena šīs sugas ola (iegūta periodā no 1854. līdz 1862. gadam).

Piektais avots ir vācbaltu dabaspētnieka Oskara fon Lēvisa (*Oscar von Löwis*, 1838–1899) apraksts grāmatā “Ievērojamākie Baltijas putni”: “*Baltais gulbis, Cygnus musicus. Viņš tagad pie mums ir tikai ceļotāju putns. Vecos laikos viņš bija diezgan bieži sastopams perētāju putns. Vēl pirms dažiem gadu desmitiem perēja Kurzemē, Papes ezerā, netālu no Vidzemes robežām un Slokas*” (Löwis 1893).

Kura gulbju suga ligzdoja Papes ezerā?

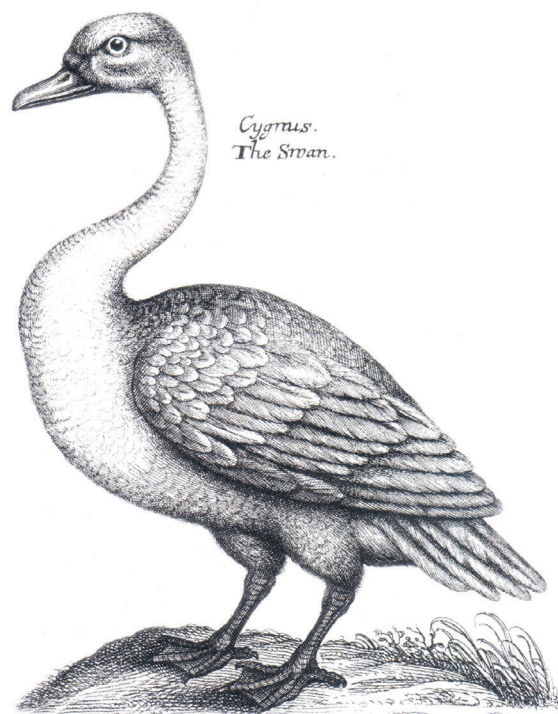
Johans Bēzeke norādīja gulbju sugas nosaukumu vācu un latīņu valodā (*Der Schwann, A. cygnus*), bet, lai varētu saprast par kuru sugu ir runa, ieskats vēsturē. 1735. gadā zviedru dabas pētnieks Kārlis Linnejs (*Carl von Linné*, 1707–1778) ieviesa mūsdienu binārās nomenklatūras sistēmu sugu aprakstīšanai un tajā gadā publicēja savu pirmo izdevumu “*Systema Naturae*”, kurā zinātniski aprakstīja dažādas dzīvās radības. Pēc 23 gadiem – 1758. gadā – iznāca izdevuma 10. sējums, kurā klasificētas viņam tolaik zināmās putnu sugas, to skaitā arī viena gulbja suga, ko latīņu valodā viņš nosaucis par *Anas cygnus*. Spriežot pēc apraksta (dzeltenais knābis), viņš aprakstīja ziemeļu gulbi. Vēl jāņem vērā, ka otra suga – paugurknābja gulbis *Anas olor* – zinātniski

¹ Prezentāciju par šo tēmu autors rādīja Latvijas Ornitoloģijas biedrības 3. saietā, kas notika Kaltenē 04.11.2017.

² Šāds avotu skaits norādīts, pamatojoties uz autora apkopotu Latvijas ornitoloģisko bibliogrāfiju (pilns publicēto rakstu saraksts, gandrīz visi avoti savākti pdf formātā).

aparakstīta vien 1789. gadā, tikai trīs gadus pirms Bēzeke publikācijas, tāpēc nav skaidrs, vai Bēzeke vispār zinājis par to. 1803. gadā abas gulbju sugas apvienoja ģintī *Cygnus*, bet 1830. gadā aprakstīja mazo gulbi *Cygnus bewickii*. Domājams, Bēzeke minēja vienīgo viņam zināmo un pirmo zinātniski aprakstīto gulbja sugu – ziemeļu gulbi, izmantojot iepriekš norādīto Linneja darbu, tādējādi nav pamata uzskatīt, ka gulbja apraksts atbilst tieši šai gulbja sugai.

Par ligzdošanu liecina Jāņu laika pieminēšana. Pēc Jāņiem jaunos un pieaugušos gulbjus nogalina spalvu un gaļas dēļ. Jūnija otrajā pusē pavasara migrantu tikpat kā vairs nav, acīmredzot runa ir par regulāru un masveida, nevis gadījuma ligzdošanu. Nav informācijas arī par to, vai Bēzeke pats novērojis gulbjus pieminētajā Papes ezerā un (nezināmā ūdenstilpē) pie Durbes; varbūt viņš šādu informāciju sniedza, pamatojoties uz mutiskām ziņām. Turklāt stāsti par gulbjiem bagāto Papes ezeru tajos gados jau bija izplatīti mednieku un vietējo iedzīvotāju vidū. Par to netieši liecina šveiciešu zinātnieka Johana Bernulli (*Johann Bernoulli*, 1744–1807) Papes ezera apraksts, kuru viņš publicēja savā grāmatā par ceļojumu no Vācijas līdz Krievijai (Bernoulli 1779). Tajā viņš apraksta ezera apmeklējumu 1777. gada 5. un 6. jūlijā (tulkots no vācu valodas): “Šajā vietā pie Baltijas jūras labajā pusē ir ļoti liels ezers, kurā reizēm var redzēt desmit tūkstošu gulbju.” Nākamajā dienā iebraucot ezerā, gulbjus viņš pats gan nav redzējis. Savukārt vācbaltu izcelsmes barons jurists un dzejnieks Ulrihs fon Šlipenbahs (*Ulrich von Schlippenbach*, 1774–1826) savā grāmatā “Gleznainos ceļojumos pa Kurzemi” (Schlippenbach 1809) sniedz detaļzētākas ziņas par gulbju ligzdošanu (tulkots no vācu valodas): “Uz vakaru gulbji, kurus šeit parasti nemedī līdz oktobrim un tāpēc tagad rūpīgi sargā, no niedrēm izcēlās uz ezera virsmu. Desmit vai divpadsmit no tiem bieži tika novēroti vienā vietā. Kā spožas parādības tie iznira no zaļā lauka, bet,

Viens no pirmajiem paugurknābja gulbja zīmējumiem, publicēts 17. gadsimtā (Willungby, Ray 1676). Paugurknābja gulbi kā sugu zinātniski aprakstīja tikai pēc gadsimta – 1789. gadā.

kad laivas tiem pienāca pārāk tuvu, tie cēlās ar spārnu sitieniem, un viņu smagais lidojums šalca gaisā; tikai mātes, noraizējušās par neaizsargāto perējumu, peldēja atpakaļ niedrēs.” Šeit ir svarīgi norādīt uz pieminēto aizliegumu medīt gulbjus ligzdošanas periodā līdz oktobrim – laikam, kad jaunie paugurknābja gulbji iegūst lidotspēju³ un/vai atlido rudens migranti no citām vietām. Neskatoties uz to, ka Šlipenbahs nenorāda konkrētu ezera apmeklējuma datumu (pēc viņa biogrāfijas datiem, tas varēja būt periodā no 1796. līdz 1809. gadam), varētu pieņemt, ka vēl 19. gadsimta sākumā gulbji Papes ezerā ligzdoja. Vairāk konkrētas informācijas par gulbju ligzdošanu šajā ezerā atrast neizdevās, kaut gan vēl pēc vairākām desmitgadēm – 1843. gadā – Liepājas avīzē ievietots aicinājums pieteikties uz nomas tiesību izsoli ar iespēju medīt gulbjus un citus ūdensputņus Papes ezerā periodā no 1844. gada 1. janvāra līdz 1848. gadam (Anonymous 1843), bet tas varēja attiekties tikai uz migrantiem.

Īpaši jāatzīmē, ka Bēzeke norādītās ziņas par gulbjiem bagāto Papes ezeru un to ligzdošanu tam laikam

bija sensacionālas, tāpēc vairāk nekā pusgadsimtu, no 1794. līdz 1862. gadam, tās pārpublicēja arī daudzos Eiropas izdevumos (Donndorff 1794; Lippold 1804; Keysering, Derschau 1805; Büffon 1806; Funke, Lippold 1825; Anonymous 1839; Kohl 1841; André 1844; Анонимный 1862). Arī latviešu valodā īsas ziņas par Papes ezera gulbjiem publicēja “Latviešu Avīzēs” (*tur gulbas miht un behrnus isperrina*) (Anonymous 1825) un Krišjāņa Barona Papes ezera aprakstā pirmajā ģeogrāfijas grāmatā latviešu valodā (*ari labba teesa gulbju te peemahjo*) (Barons 1859).

Citas publicētas ziņas par ligzdošanu pie Durbes nav atrastas, kaut gan par lieliem gulbju bariem netālajā Liepājas ezerā savā monogrāfijā par Baltijas apgabala vēsturi rakstīja vācu vēsturnieks Frīdrihs fon Krūze (*Friedrich von Kruse*, 1790–1866) (tulkots no vācu valodas): “Agrā pavasarī un rudenī, kā man apliecināja mācītājs Rotermunds, ezerā viņa mācītājmuižas tuvumā pulcējas tik daudz gulbju, ka no viņu žēlajām kļaiņām ilgi nevar aizmigt. Ezeru sauc arī par Gaužu ezeru (Klagesee)” (Kruse 1842). Domājams, šeit minēts mācītājs Eduards Rotermunds (1802–1882), bet saruna varētu būt pierakstīta 1839. gadā, kad Krūze apceļoja Baltijas provinces studiju nolūkos.

³ Ziemeļu gulbji iegūst lidotspēju pēc apmēram 80–90 dienām kopš izšķilšanās (pārsvarā augustā), bet paugurknābja gulbji – pēc apmēram 120–150 dienām (sākot no septembra vidus).

Ko varam secināt no citiem avotiem?

Četros pārējos norādītajos avotos ir pārāk minimāla informācija, lai minētos faktus varētu pārbaudīt. Domājams, Meijers pats nav apmeklējis mūsdienu Latvijas teritoriju un ziņas par ziemeļu gulbju ligzdošanu ņēmis no Bēzekes publikācijas, bet par paugurknābja gulbjiem – varbūt no sarakstes ar citiem vietējiem pētniekiem. Pilnīgi iespējams, ka paugurknābja gulbis varēja ligzdot muižu parku dīķos, kur šos putnus turēja nebrīvē kā “dizaina elementus”. Pagaidām nav izdevies atrast informāciju par sākuma periodu, kopš kura mūsdienu Latvijas teritorijā tika ieviesti “parku gulbji”. Savukārt par Plātera pieredzi putnu atpazīšanā mums trūkst ziņu, bet jāatzīmē, ka viņa grāmatā minēta arī sējas zoss ligzdošana Lubānas ezerā, kas, manuprāt, ir tikpat apšaubāms apgalvojums. Paugurknābja gulbja ola Gebeļa kolekcijā varēja nākt no kāda nebrīvē turēta gulbja ligzdas, tāpēc tā nevar būt pierādījums ligzdošanai savvaļā. Arī Lēvisa ziņas par ziemeļu gulbju kādreizējo ligzdošanu “netālu

no Vidzemes robežām” un “pie Slokas” nav konkrētas informācijas.

Kā ornitologi vēlāk interpretēja informāciju par gulbju ligzdošanu 18.–19. gadsimtu mijā?

19. gadsimta beigās divi vācbaltu izcelsmes ornitologi savās publikācijās faktiski citēja Bēzekes publicēto informāciju par ziemeļu gulbja ligzdošanu. Tartu Universitātes Zooloģijas muzeja preparatora Valeriana Rusova (*Valerian Russow*, 1842–1879) jau pēc autora nāves izdotajā grāmatā par Baltijas provinču putniem sadaļā pie gulbjiem norādītas divas sugas – ziemeļu un mazais gulbis, bet piezīmēs pieminēts arī paugurknābja gulbis ar norādi, ka tas turēts tikai nebrīvē. Pie ziemeļu gulbja apraksta citēta Bēzekes ziņa par ligzdošanu ar piezīmi, ka autoram nav informācijas, vai gulbji tur vēl ligzdo (Russow 1880). Savukārt iepriekš pieminētais Oskars fon Lēviss savā grāmatā par Baltijas putniem raksta par gulbjiem, ka ziemeļu gulbis tagad ir tikai ceļotāju putns, senos laikos viņš bijis diezgan bieži sastopams perētāju putns, tā ka Lēviss pats 19. gadsimta

otrajā pusē (vismaz 1850.–1893. g.) nebija novērojis gulbju ligzdošanu un nevarēja precīzi noteikt sugu⁴.

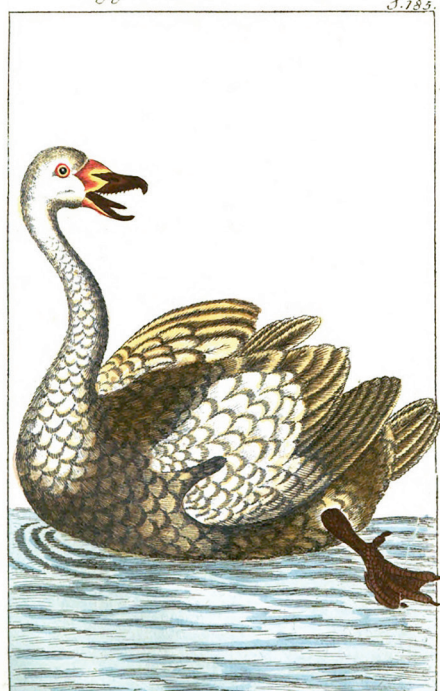
20. gadsimtā vācbaltu izcelsmes ornitologs Nikolajs fon Tranzē (*Nikolai von Transehe*, 1886–1969) divās publikācijās (Transehe 1939, 1965) norādīja, ka, pēc viņa domām, Papes ezerā vēsturiski ligzdojuši paugurknābja, nevis ziemeļu gulbji. Tā secinājis arī mūsu gulbju pētnieks Juris Lipsbergs (1939–2020) (Липсберг 1983). Jau 21. gadsimtā – 2014. gadā publicētajā rakstā par ziemeļu gulbja ligzdošanu Baltijā – autori tomēr uzskatījuši, ka pēdējos 50 gados notikusi šīs sugas ligzdojošās populācijas rekolonizācija, – ņemot vērā vēsturiskās, iepriekš norādītās publikācijas (Boiko, Kampe-Persson, Morkūnas 2014).

Mans viedoklis

Analizējot pieejamo vēsturisko informāciju, lietojot gramatiskās un vēsturiskās interpretācijas metodes, loģiku un mūsdienu zināšanas par gulbju sastopamību un ligzdošanas bioloģiju, var secināt, ka minētajās vietās Kurzemē, visticamāk, ligzdoja paugurknābja gulbji. Johana Bēzekes 1792. gadā publicētā informācija par ziemeļu gulbju (*Anas cygnus*) ligzdošanu Papes ezerā un pie Durbes ir, visticamāk, kļūda sugas izvēlē, jo autors balstījies uz tolaik viņam pieejamo literatūras avotu – Linneja darba 10. sējumu (1758) un nav pievērsis uzmanību faktam (droši vien pat nav zinājis par to), ka nesens (trīs gadus iepriekš, 1789. g.) tikusi aprakstīta otra gulbju suga – paugurknābja gulbis.

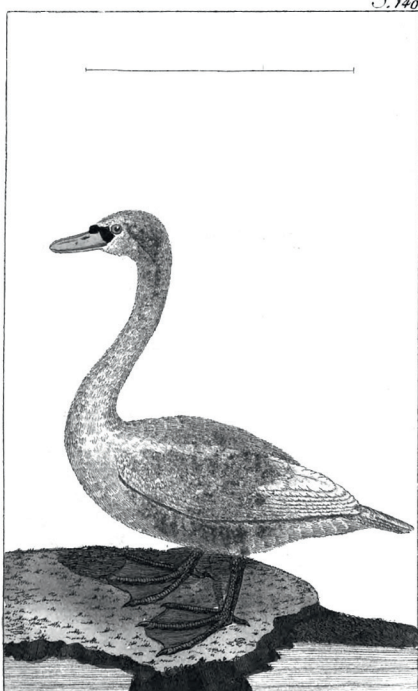
Sprīžot pēc biotopa – sekla Papes ezers zināms kā regulāra paugurknābja gulbju ligzdošanas un spalvu maiņas vieta (vismaz kopš 1955. gada; pēc Липсберг 1979), kur gulbji ligzdo lielākā skaitā. Savukārt trīs citas norādītās ligzdošanas vietas (pie Durbes, pie Vidzemes robežas un pie Slokas) ir grūti identificējamās; pilnīgi iespējams, ka runa bija par nebrīvē (muižu dīķos) ligzdojošajiem paugurknābja gulbjiem. Ziņa

*Der Singſchwan.
Anas Cygnus.*

Ziemeļu gulbja zīmējums, publicēts 1806. gadā (Buffon 1806).

*Der Schwan.
Anas Olor.*

Paugurknābja gulbja zīmējums, publicēts 1806. gadā (Buffon 1806).

⁴ Oskars fon Lēviss aktīvi vēroja putnus periodā no 1850. gada līdz savai nāvei 1893. gadā (Матрозис 2018).

par ligzdošanu Lubānas ezerā nav pietiekami dokumentēta, lai to varētu izmantot kā ticamu faktu. Ziemeļu gulgja ligzdošanas biotopi Latvijā pārsvarā ir nelielas ūdenstilpes (dīķi, zivju dīķi, uzpludinājumi), kurās ligzdo atsevišķi pāri bez koloniālas ligzdošanas. Turklāt tuvākās ziemeļu gulgja ligzdošanas teritorijas 19. gadsimtā atradās Zviedrijā un Somijā, bet tajā laikā populācija cieta no pārāk intensīvām medībām, tāpēc ligzdošana atzīmēta vien attālos un grūti sasniedzamos šo valstu reģionos (Brasil 2003) – vairāk nekā 1000 km attālumā no Papes ezera. Tādējādi apgalvojumi par šīs sugas ligzdošanu šajā ezerā nav loģiski izskaidrojami.

No kurienes varēja nākt Papes ezerā ligzdojošie paugurknābja gulgji? Domājams, ka šajā (tolaik) Krievijas impērijas Austrumprovinču teritorijā bija daudz muižu, kuru parku dīķos kā “dekoratīvus objektus” turēja tikai šīs sugas gulgjus. To izcelsme nav zināma, iespējams, daļu ievēda no citiem muižu dīķiem, daļu ķēra savvaļā. Tādēļ iespējams, ka ar laiku daļa nebrīvē turēto gulgju aizbēga⁵ un sāka ligzdot savvaļā. Tiem varēja pievienoties arī savvaļā dzīvojošie paugurknābja gulgji, bet literatūrā trūkst ziņu par šīs sugas sastopamību un skaitu savvaļā. Psiholoģiski tieši paugurknābja gulgji ir “izturīgāki pret cilvēku klātbūtni” ligzdošanas sezonā, īpaši lielajos piejūras ezeros, kur cilvēku saimnieciskā darbība (zvejošana, medības) vienmēr bijusi visai intensīva.

Palielais piejūras Papes ezers ir bijis cilvēkiem grūti sasniedzams, sekls un ar virsūdens augāju aizaudzis. Tas veidoja labvēlīgus atpūtas un barošanas apstākļus migrējošajiem gulgjiem (domājams, visām trim sugām), kā arī, pateicoties vietējai “aizsardzībai” (iespējams, nerakstītam aizliegumam medīt gulgjus ligzdošanas laikā), veicināja nelielas ligzdojošo paugurknābja gulgju populācijas pastāvēšanu, vismaz neilgu laiku 18.–19. gadsimtu mijā.

⁵ Zoodārzos ūdensputniem, tai skaitā arī gulgjiem, tiek nogriezti līdshalvu gali, tā ierobežojot iespēju aizlidot līdz pat nākamajai spalvu maiņai nākamajā vasarā. Pilnīgi iespējams, ka šāda prakse bija arī muižu dīķos, tāpēc daļa no šiem gulgjiem pēc līdshalvu nomaiņas varēja aizlidot savvaļā.

Literatūra

- André C. C. 1844. Die Waldungen von Kurland, Livland und Estland. *Ökonomische Neuigkeiten und Verhandlungen* 21: 167.
- Anonymous 1825. No Kurzemes. *Latviešu Avizes*, Nr. 30 (23.07.1825.): 1.
- Anonymous 1839. Oesterreichisches naturhistorisches Bilder-Conversations-Lexicon. VII Band. Wien, Jos. v. Hirschfeld's Eigenthum, 253 S.
- Anonymous 1843. Bekanntmachungen. *Libausches Wochenblatt*, Nr. 52 (30.06.1843.).
- Barons K. 1859. Mūsu tēvzemes aprakstīšana. Jelgava, 74 lpp.
- Bernoulli J. 1779. Reisen durch Brandenburg, Pommern, Preußen, Curland, Rußland und Polen in den Jahren 1777 und 1778. Leipzig: Dritter Band, 298 S.
- Beseke J. M. G. 1792. Beytrag zur Naturgeschichte der Vögel Kurlands. Mitau und Leipzig, 92 S.
- Boiko D., Kampe-Persson H., Morkūnas J. 2014. Breeding Whooper Swans *Cygnus cygnus* in the Baltic States, 1973-2013: result of a re-colonisation. *Wildfowl* 64: 207–216.
- Brasil M. 2003. The Whooper Swan. London: T. & A. D. Poyser, 512 pp.
- Büffon G. L. 1806. Naturgeschichte der Vögel: aus dem Französischen, mit Anmerkungen und Zusätzen. 32 Band. Berlin, 321 S.
- Donndorff J. A. 1794. Zoologische Beyträge zur XIII ausgabe der Linneischen Natursystems. Zweyter Band. Erster Theil. Leipzig: Weidmannschen Buchhandlung, 1156 S.
- Fisher J. B. 1778. Versuch einer Naturgeschichte von Liefland (Vögel. Aves). Leipzig: Johann Gottlob Immanuel Breitkopf, 414 S.
- Funke P., Lippold G. H. C. 1825. Neuestes Natur- und Kunstlexicon, enthaltend die meisten, insbesondere aber die gemeinnützigsten Gegenstände aus der Naturgeschichte, Naturlehre, Chemie, Technologie und Oeconomie. Wien: Kaulfuß und Krammer, 560 S.
- Goebel H. 1873. Beitrage zur Ornithologie des Gouvernements Curland. *Journal für Ornithologie* 21 (1): 6–18.
- Keyserling P., Derschau E. 1805. Beschreibung der Provinz Kurland. Mitau: Steffenhagen, 375 S.
- Kohl J. G. 1841. Die deutsch-russischen Ostseeprovinzen oder Natur- und Volterleben in Kur-, Liv- und Estland. Erster Theil. Dresden und Leipzig, 452 S.
- Kruse F. 1842. Necrolivonica oder Alterthümer Liv-, Esth- und Curlands. Dorpat, 214 S.
- Lippold G. H. C. 1804. Neues Natur- und Kunstlexicon, enthaltend die wichtigsten und gemeinnützigsten Gegenstände aus der Naturgeschichte, Naturlehre, Chemie und Technologie. Dritter Band. Weimar: Industrie-Comptoir, 1186 S.
- Löwis von O. 1893. Ievērojamākie Baltijas putni. Rīga: Ernst Plates, 166 lpp.
- Meyer B. 1815. Kurze Beschreibung der Voegel Liv- und Ehtlands. Nurnberg, Johann Leonard Schrag, 292 S.
- Plater A. 1852. Spis zwierzat ssacych, ptakow i ryb krajowych. Wilno, 168 S.
- Russow V. 1880. Die Ornithologie von Liv-, Esth- und Curland's mit besonderen Berücksichtigung der Zug- und Brutverhältnisse. Dorpat: H. Laakmann's Buch- und Steindruckerei, 216 S.
- Schlippenbach von U. 1809. Malerische Wanderungen durch Kurland. Riga und Leipzig, bei C. J. G. Hartmann, 440 S.
- Transehe von N. 1939. Hockerschwane (*Cygnus olor*) als Brutvogel des Engures-Sees. *Korrespondenzblatt des Naturforschender Vereins zu Riga* 63: 39–41.
- Transehe von N. 1965. Die Vogelwelt Lettlands. Hannover-Doehren: Harro v. Hirschheydt, 229 S.
- Willughby F., Ray J. 1676. Ornithologiae libri tres. Londini, Impensis Joannis Martyn, Regiae Societatis typographi, 305 pp.
- Анонимный 1862. Материалы для военной географии и военной статистики России. Военное обозрение Курляндской губернии. Санктпетербург: Типография департамента внешней торговли, 601 с.
- Липсберг Ю. К. 1983. Лебедь-шипун. Лебедь-кликун. Птицы Латвии. Территориальное распространение и численность. Рига: Зинатне, 33–35 с.
- Липсберг Ю. К. 1979. Численность и распространение лебедя-шипуна в Латвии. *Орнитология* 14: 126–132.
- Матрозис Р. 2018. Литературное наследие барона Оскара фон Левиса (1838–1899) по разным вопросам орнитологии Лифляндии. *Русский орнитологический журнал* 1594: 1681–1704.

Summary

On the breeding of swans in the territory of Latvia in the 18th–19th centuries: analysis and interpretation of sources /Ruslans Matrozis/

The article analyses historical publications (1792–1893) on the nesting of swans in the territory of modern-day Latvia in the 18th and 19th century. The aim of this article is to identify the described species and point out inconsistencies in the publications by studying various sources, applying interpretation methods, logic and modern knowledge about the selection of habitats and biology of nesting swans. The author believes that at least the description of the swan population nesting in Lake Pape at the turn of the 18th–19th century is more consistent with the characteristic features of the Mute Swan rather than the Whooper Swan. Other reports of the Whooper Swan breeding also appear to have actually described captive-nesting Mute Swans. Without delving into the interpretation of historical publications, erroneously stated information about breeding of the Whooper Swans in Lake Pape was cited for more than two centuries from 1794 to 2014.